

Вархов Г.В.
аспірант
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ

Виборча система Європейського парламенту регулюється правовими нормами, які закріплені в установчих договорах країн Європейського Союзу та інших міжнародно-правових актах, що мають відношення до виборчої системи.

Розвиток виборчої системи законодавчого органу Європейського Союзу, в першу чергу, пов'язаний із його становленням. Історія створення Європейського парламенту невіддільно пов'язана з євроінтеграційними процесами, які розпочались у перше повоєнне десятиліття. У процесі розвитку Парламенту, внаслідок підписання країнами Європи міжнародно-правових актів, удосконалювалася і виборча система законодавчого органу ЄС.

Протягом 1950-1970 років у Європі виникла значна кількість регіональних економічних організацій, основною метою діяльності яких стало об'єднання асоціацій та підприємств різних галузей для захисту інтересів виробників продукції на європейському ринку. Першим міжнародно-правовим актом, що зумовив створення Європарламенту, став Договір про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі, підписаний декількома державами-засновницями (Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, ФРН, Францією). Він був укладений у Парижі 18 квітня 1951 року й набрав чинності 23 липня 1952 року. Відповідно до ст. 7 та ст. 20 цього договору передбачалося створення Загальної Асамблеї, яка складається з представників народів держав, що об'єднались у Співтовариство, здійснює функції консультації та контролю, якими вона наділена згідно з цим Договором. Депутати асамблеї повинні обиратися безпосередньо громадянами держав-членів, однак фактично формування цього представницького органу відбувалося шляхом непрямих виборів. Попри відсутність прямих виборів і переважно консультативний і контрольний характер виконуваних функцій, Загальна Асамблея вважається прототипом сучасного Європарламенту [2, с. 97].

25 березня 1957 року у Римі було підписано ряд договорів, які передбачали створення Європейського Економічного Співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії. З набуттям чинності Римського договору у 1958

році відповідні організації розпочали свою діяльність. Згодом було прийняте рішення про створення єдиного представницького органу для всіх існуючих на території Європи економічних організацій - Європейської парламентської асамблеї. До повноважень цього органу було віднесено здійснення контролю за виконавчими органами відповідних регіональних організацій та виконання консультативних функцій. Згідно з п. 1 ст. 190 Договору про заснування Європейського економічного співтовариства представників Європейської парламентської асамблеї від народів держав, об'єднаних у Спільноту, належить обирати на прямих загальних виборах. Окрім цього, у п. 2 ст. 190 зазначено, що кількість обраних від кожної держави-члена представників повинна забезпечувати належне представництво народів країн, об'єднаних у Спільноту. Цим документом назва «Асамблея» була замінена на назву «Європейська парламентська асамблея», яка, своєю чергою, 30 березня 1962 року остаточно була замінена на назву «Європейський парламент» [5].

За умовами Римського договору члени Європейської парламентської асамблеї повинні були обиратись громадянами держав, які ввійшли до складу Співтовариства, на основі прямого і загального виборчого права за єдиною для всіх держав процедурою. Аналогічний підхід до визначення порядку формування Асамблеї було закріплено у відповідній конвенції Європейської парламентської асамблеї, прийнятій у 1960 році.

Однак на практиці до 1979 року депутати представницького органу ЄЕС обирались непрямыми виборами: кожен національний парламент держав-учасниць у межах квот, відведених відповідній країні, обирав зі свого складу представників до Європейської парламентської асамблеї за системою, встановленою національним законодавством. І лише у вересні 1976 року Радою ЄЕС було схвалено Акт «Про вибори до Європейської парламентської асамблеї загальними прямими виборами», положення якого, однак, були закріплені внутрішнім законодавством держав-учасниць лише у 1979 році [4].

Більше розширення повноважень Європарламент отримав після підписання 17 лютого 1986 року ще одного правового документа міжнародного значення - Єдиного європейського акта. Згаданий акт вніс зміни та доповнення до таких установчих документів, як Договір про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі, Договір про Європейське економічне співтовариство, Договір про Європейське співтовариство з атомної енергії, а також закріпив положення щодо економічного та соціального об'єднання, досліджень і технологічного розвитку, довкілля, європейської співпраці у сфері зовнішньої політики. Окрім цього, як

уже зазначалося, акт уперше закріпив законодавчі повноваження Європарламенту, розширивши та доповнивши їх у системі інших органів Євросоюзу [3, с. 260-261].

Вагомий внесок у становлення виборчої системи до Європарламенту та розширення його повноважень зробили такі договори, як Договір про Європейський Союз, Ніццький договір і Лісабонський договір. Кожен із зазначених договорів установлював гранично допустиму кількість депутатів, кількість представників від кожної держави-члена, а також продовжував розширювати повноваження Європейського парламенту. Зокрема, Договір про Європейський Союз, який був укладений у Нідерландах 7 лютого 1992 року та набрав чинності 1 листопада 1993 року, містив положення щодо посилення ролі Європарламенту, на котрий покладалося виконання п'яти основних функцій: законодавчої, бюджетної, консультативної, політичного контролю, а також обрання Голови Комісії. Згідно з Договором про Європейський Союз, з урахуванням змін, внесених до нього Лісабонським договором, який був підписаний 13 грудня 2007 року та набрав чинності 1 грудня 2009 року у ч. 3 ст. 9 зазначено, що члени Європейського парламенту обираються загальним прямим, вільним і таємним голосуванням терміном на п'ять років [1, с. 14-16].

Перед підписанням Лісабонського договору 2007 року, у результаті чергового етапу розширення Європейського Союзу, відбулося підписання Ніццького договору, який набрав чинності 1 лютого 2003 року. Метою його підписання стала підготовка інституцій ЄС до функціонування в розширеному Союзі. Ніццький договір, внісши зміни до Договору про заснування Європейського співтовариства (ч. 17 ст. 2) та Договору про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (ч. 1 ст. 3), збільшив кількість місць у Європарламенті до 732 депутатів та розподілив їх між країнами-членами та країнами-кандидатами на вступ до ЄС. Зокрема, у ч. 1 ст. 2 Протоколу до Ніццького договору «Про розширення Європейського Союзу» чітко прописано кількість депутатів Європарламенту від кожної країни-члена. При цьому пропорційний принцип представництва було збережено.

Останні зміни до низки установчих договорів Співтовариств та Союзу було внесено Лісабонським договором. За формою він являє собою набір поправок до чинних договорів. Цей документ мав замінити нератифіковану деякими країнами-членами Угоду про Конституцію Європейського Союзу, підписану 29 жовтня 2004 року, яка, своєю чергою, мала продовжити процес реформування інституцій ЄС. Тому основні зміни, які запроваджувалися згідно з Лісабонським договором, стосувалися переважно інституційної сфери, а також механізмів

внутрішнього ухвалення рішень. Лісабонський договір продовжив традицію інших установчих договорів Євросоюзу встановлювати виключно базові принципи виборів до Європарламенту. Водночас цей договір зберіг прямий характер виборів і принцип пропорційності, що ще з часів прийняття Єдиного європейського акта значно підвищило роль Європарламенту як демократичного інституту. Крім зазначеного, завдяки Лісабонському договору громадяни ЄС та національні парламенти отримали можливість більшого впливу на вирішення питань на загальноєвропейському рівні [6].

Отже, проведений аналіз становлення виборчої системи Європарламенту дає підстави стверджувати, що цей процес пов'язаний із процесом формування Європарламенту як представницького, наддержавного, багатонаціонального органу, а також із розширенням його повноважень.

Література

1. Булгакова Д. Конституційна реформа Європейського Союзу за Лісабонським договором. Основні положення / Д.Булгакова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2010. - № 2 (49). - С. 15-16.
2. Гусакова М. А. Формирование системы выборов в Европейский парламент (1957-1979 годы) / М.А. Гусакова // Известия Саратовского университета. - 2011. - Вып. 2, ч. 1. - С. 98.
3. Довгань В. М. Європейський парламент. Правовий статус і компетенція в системі органів Європейського Союзу: Монографія. - К.: КНТ, 2007. - 380 с.
4. Акт об избрании членов Европейского парламента всеобщим прямым голосованием [Электронный ресурс]. - http://eulaw.edu.ru/documents/legislation/instit_organs/act_voting.htm
5. Договір про заснування Європейської спільноти від 25.03.1957 р. [Електронний ресурс]. - http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_017/page
6. Лісабонська угода [Електронний ресурс]. - http://ec.europa.eu/delegations/ukraine/documents/eurobulletin/eurobulet_12_2_009_uk.pdf